

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการองค์กรหนึ่ง ซึ่งได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญจะมีอำนาจหน้าที่หลายประการ เป็นต้นว่า อำนาจหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ อำนาจหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรคการเมือง อำนาจหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานภายในวงงานของรัฐสภา อำนาจหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดความสมบูรณ์ในการดำรงตำแหน่งของสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรี และกรรมการการเลือกตั้ง และอำนาจหน้าที่ตรวจสอบควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย โดยเฉพาะการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะนำไปใช้บังคับแก่คดี

รัฐธรรมนูญ มาตรา 268 มีบทบัญญัติว่า “คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ” ดังนี้ เมื่อกล่าวเฉพาะการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะนำไปใช้บังคับแก่คดี หากศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอันยังผลให้นำไปใช้มิได้ นอกจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และองค์กรอื่นของรัฐแล้ว องค์กรศาลเองก็ย่อมถูกผูกพันให้ต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอย่างมีอรรถสิทธิ์

อย่างไรก็ตาม แม้ศาลจะถูกผูกพันให้ต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่กรณียังมีความไม่ชัดเจนอยู่หลายประการว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกรณีที่มีคำวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญจะผูกพันศาลในลักษณะไหน อย่างไร ซึ่งในการศึกษาจะจำกัดเฉพาะผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่จะมีผลต่อคดีอาญา ซึ่งเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชนโดยตรง ปัญหาความไม่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าวคือ

(1) ในกรณีที่ศาลกำลังดำเนินกระบวนการพิจารณาและยังไม่มีคำพิพากษาของศาล หากในระหว่างนี้มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะต้องใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มีปัญหาว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะมีผลต่อกระบวนการพิจารณาคดีของศาลอย่างไร นอกจากนี้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ย่อมมีผลผูกพันศาลอื่นที่คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณา ซึ่งต้องนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับ

กับคดีด้วย เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยออกมา คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะมีผลต่อกระบวนการพิจารณาของศาลอื่นอย่างไร

(2) ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาแล้วแต่คดียังไม่ถึงที่สุด ไม่ว่าจะเป็กรณีที่มีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ โดยยังมีการอุทธรณ์หรือฎีกาไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี หากในระหว่างนี้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลได้ใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ปัญหาที่ว่าจากกรณีดังกล่าวจะทำให้คำพิพากษาของศาลที่ได้พิพากษาไปโดยใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยภายหลังว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ยังคงมีความสมบูรณ์อยู่หรือไม่

(3) ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแล้ว ไม่ว่าจะถึงที่สุดในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือถึงที่สุดในศาลฎีกา หากภายหลังมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลได้ใช้บังคับกับคดีจนกระทั่งมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดหรือไม่ อย่างไร

(4) ในกรณีที่มีการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด หากในระหว่างการบังคับคดีตามคำพิพากษา ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลได้ใช้บังคับแก่คดีขัดรัฐธรรมนูญ แม้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 วรรคสามจะบัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด แต่ปัญหายังมีว่า การบังคับคดีตามคำพิพากษานั้นจะต้องหยุดลง หรือสามารถดำเนินการต่อไปได้

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันการปฏิบัติหน้าที่ของศาล และเมื่อยังมีปัญหาที่ยังไม่ชัดเจนว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่วินิจฉัยว่ากฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดรัฐธรรมนูญ จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณา คำพิพากษา และการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาหรือไม่ เพียงใด จึงเป็นการสมควรที่ต้องศึกษาวิจัยในเรื่องนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงขอบเขตของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีผลต่อกระบวนการพิจารณา คำพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีอาญา

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเฉพาะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีผลต่อกระบวนการพิจารณา คำพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีอาญา เท่านั้น

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีของศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 วรรคสาม ได้บัญญัติว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้วนั้น ในทางคดีอาญา คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าวอาจมีผลกระทบต่อคำพิพากษาในคดีอาญาอันถึงที่สุดแล้วได้

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้ทำการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูล และเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ตลอดจนตำราและบทความทางวิชาการ แล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและสรุปให้ชัดเจน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

คาดว่าผลของการศึกษาทำให้ทราบขอบเขตของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่มีผลต่อกระบวนการพิจารณา คำพิพากษา และการบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีอาญา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย